

Visionen om Malmö

- inflytande och synliggörande i
förslaget till ny översiktsplan.

Felicia Sällström

GNVK01 ht 2013

Centrum för genusvetenskap

Lunds universitet

Handledare: Anna Olovsdotter Lööv

Abstract

This essay examines the vision of Malmö represented in the city's proposal for a new comprehensive plan – what characterizes the city in the past and in the present and what the future is expected to be like. My work sets out to find out who it is our cities are planned for. My theoretical concepts lie in storytelling as a way to consolidate a hegemonic view of reality and also in that the entrepreneurial city is seen as the only possible city to plan, leading to a democratical demise. The results show that the plan takes a market friendly direction, promoting flexibility and risk-taking, and leaving traditional planning behind. There is great faith in the private sector and economic growth is central and is seen as an end in itself, and that other values will follow if the business community is pleased. All of Malmö's residents will have their needs met, according to the plan, but the new story of the city does not seem to include all but only those who seek a certain lifestyle.

Keywords:

City planning, storytelling, entrepreneurship, democracy, Malmö

Nyckelord:

Stadsplanering, berättelser, entreprenörskap, demokrati, Malmö

Innehållsförteckning

Inledning: Att planera inför framtiden	2
Stadsplanering	2
Staden	3
Syfte och forskningsfrågor	5
Översiktlig planering	5
Varför Malmö?	5
Syfte	5
Frågeställningar	6
Mitt material	6
Vad är en översiktsplan?	6
Min metod: Analys av översiktsplanens innehåll	8
Kvalitativ innehållsanalys	9
Tidigare forskning	10
Stadsplanering ur ett genusperspektiv	10
Studier om Malmö	12
Teori	16
Entreprenörskap och branding	16
Den storskaliga planeringen lämnas för entreprenörskap	16
Skapandet och befästandet av hegemoni genom berättelser och storytelling	18
Återskapandet av staden genom berättelsen	18
Branding och skapandet av värden genom berättelser	19
Betydelsen av berättelser	20
Om politiken	20
Analys: Malmö då, nu och i framtiden	22
Dåtid – en stad i kris	22
Vad karaktäriserar dåtidens Malmö?	22
Nutid – kunskapens och möjligheternas stad	23
Den nya berättelsen	23
De problem och utmaningar staden står inför	24
Vad karaktäriserar nutidens Malmö?	25
Framtid – en stad för valfrihet och konsensus	25
Valet av rätt livsstil och goda levnadsvanor	25
Vikten av ekonomisk tillväxt och ett nöjt näringsliv	26
Stadens image – konsten att locka boende, besökare och företag	28
Planens syn på planering	31
Vad karaktäriserar visionen om framtidens Malmö?	33
Slutsatser	36
Vi formas av visionen	36
Vem får plats i visionen?	37
Framtida forskning	37
Referenser	39

Inledning: Att planera inför framtiden

Stadsplanering

Interests are multiple, as are publics. Different publics have different amount of power in society and in public decision-making process. [...] And yet...planning and policy-making have historically been the province of white upper-middle class men, and the decisions that have been made reflect the interests and experiences of this group.¹

Det finns flera olika sätt att planera en stad och inget generellt universellt sätt att planera den perfekta staden. Stadsplanering är ett politiskt och ett normativt projekt.

Stadsplanering eller kommunal planering handlar till stor del om att väga olika intressen emot varandra och verka för en hållbar utveckling på ett socialt, ekologiskt och ekonomiskt plan.² Den kommunala planeringen är något som påverkar människors vardagsliv och som även rent fysiskt formar hem och närmiljö. Men vad innebär detta i praktiken och hur ser visionerna och målen för planeringen ut? Flera har ställt sig den klassiska frågan: ”Vem är det som staden planeras för?” och denna fråga berör vem det är vi tänker oss ska leva i staden och hur normerna för detta liv ser ut.

Stadsplanering handlar om att skapa den önskvärda staden enligt det rådande politiska paradigmet och att samtidigt förhålla sig till det nuvarande kapitalistiska ekonomiska systemet och de möjligheter och begränsningar som detta innebär,³ stadsplanering ska sträva efter att tillgodose människors behov och samtidigt generera ekonomisk tillväxt.

Planerare kan hindras från att direkt tillmötesgå ”the public interest” på grund av komplexiteten i översiktlig planering, medan det även råder delade meningar om att det finns något sådant som ett allmängiltigt ”public interest”, utan att det enbart är de privilegierades intressen som ges utrymme. På senare tid har poststrukturalister och postmodernister utmanat ”the universal master narrative that gives voice to the public interest, seeing instead a heterogeneous public with many voices and interests”⁴. Invånarna i en stad har inte samma behov och preferenser och de har olika visioner om hur staden de ska leva i bör utformas.

1 Fainstein & Servon 2005 sid. 2.

2 Plan- och bygglag (2010:900) <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20100900.HTM> 2013-12-11.

3 Campbell & Fainstein 2011 sid. 1.

4 Campbell & Fainstein 2011 sid. 15.

Staden

Situationen i Malmö: Ojämligheten ökar mellan stadens olika delar

I rapporten *Malmös väg mot en hållbar framtid – hälsa, välfärd och rättvisa* skriven av 'Kommissionen för ett socialt hållbart Malmö' beskrivs den sociala situationen i Malmö och vad som behöver göras för att skapa en mer rättvis och jämlik stad med mer lika levnadsvillkor för stadens invånare. Rapportens sammanfattning inleds med att:

Klyftan mellan de grupper som har den bästa hälsan och de som har den sämsta har ökat påtagligt under de senaste årtiondena. Detta gäller globalt, mellan olika länder och mellan socialt definierade grupper inom ett land och i en stad som Malmö. Skillnaden i medellivslängd är fyra och ett halvt år för kvinnor och fem och ett halvt år för män, mellan olika stadsdelar i Malmö. [...] Skillnaderna har ökat de senaste 20 åren. Detta trots att den genomsnittliga hälsan i Malmö har förbättrats avsevärt under samma tid.⁵

Rapporten menar på att ojämlikhet i hälsa kan minskas genom att ”fokusera på de strukturella förutsättningarna för hälsa, de så kallade sociala bestämningsfaktorerna”⁶. Åsikten är att många av de väsentliga bestämningsfaktorerna för malmöbornas hälsa är sådana som kommunen kan påverka, däribland omnämns bland annat den fysiska planeringen.⁷

I rapporten ställs frågan om vem egentligen malmöbon är och Malmö har visat sig vara en transit-stad som många bor i några enstaka år, samt att en ökande del av befolkningen lever vid sidan av vad som benämns som erkända och etablerade levnadssätt. Denna grupp beräknas i Malmö uppgå till ca 12 000 personer.⁸ Kommissionen menar även att:

Kraven på delaktighet i samhället har skärpts. Samhället har utvecklats till ett innanförskap vilket förklarar framväxten av utanförskap. Det har också lett till en form av segregation som sammanfaller med skillnaden mellan innanförskap och utanförskap.⁹

Det Malmö som beskrivs är en ojämlik stad och kommissionen trycker även på vikten av jämlikhet för att möjliggöra skapandet av en välmående stad.

5 *Malmös väg mot en hållbar framtid – hälsa, välfärd och rättvisa*. 2013 sid. 5.

6 *Malmös väg mot en hållbar framtid – hälsa, välfärd och rättvisa*. 2013 sid. 10.

7 *Malmös väg mot en hållbar framtid – hälsa, välfärd och rättvisa*. 2013 sid. 10.

8 *Malmös väg mot en hållbar framtid – hälsa, välfärd och rättvisa*. 2013 sid. 45.

9 *Malmös väg mot en hållbar framtid – hälsa, välfärd och rättvisa*. 2013 sid. 45

Malmös historia i korthet: Från industri till kunskap

Malmö har en bakgrund som industristad och staden var under 1950- och 1960-talen bland de regioner i Sverige som stod för den största tillväxten, men flera industrier lade ner eller flyttade under 1970- och 1980-talen och ytterligare nedläggningar fördjupade krisen på 1990-talet. Denna utveckling och de svårigheter som den medförde har av flera kommuner hanterats genom att en rad förnyelsestrategier implementeras och initieras.¹⁰

Malmö närmade sig en ekonomisk kollaps och till följd av denna svåra ekonomiska situation, med minskade inkomster och ökade utgifter, började under 1990-talet den politik som fördes i Malmö att handla om att försöka finna nya sätt att skapa välstånd – ett visionsarbete inleddes under slutet av 1990-talet och det beslutades att 'kunskapsstaden Malmö' skulle skapas.¹¹

Visionen om framtidens Malmö

Nu drygt ett decennium senare har Malmö återigen tagit fram en ny vision för sin framtid och det är denna vision som staden ska eftersträva att förverkliga. Det jag undersöker i den här uppsatsen är förslaget till denna nya vision, *Översiktsplan för Malmö ÖP2012, Planstrategi – Utställningsförslag*, vilket låg till grund för den nya översiktsplanen.

Genom att studera vilka verklighetsbeskrivningar som kommunen tillhandahåller får vi en bild, inte bara av politiken, utan även av hur det önskvärda samhället bör se ut. Vidare är dessa verklighetsbeskrivningar centrala då de legitimerar och avgör politikens riktning.¹²

Stadsplaneringsvisioner skapar berättelser om hur staden ska vara, men vad består berättelserna av och vilka ges utrymme i dem? Berättelserna är inte objektiva, utan de innehåller värderingar om den önskvärda framtiden och jag vill undersöka vad det är som berättas i visionen om Malmö.

10 Mukhtar-Landgren 2008 sid. 120-121, 126.

11 Mukhtar-Landgren 2005 sid. 120-121, 126.

12 Mukhtar-Landgren 2005 sid. 131.

Syfte och forskningsfrågor

Översiktlig planering

En översiktsplan är det dokument som ligger till grund för visionen för en kommuns planering. Kommunen och övriga kommunala planer förhåller sig till de visioner som framställs i denna så att planeringen ska gå i en viss önskad riktning.

Det är kommunfullmäktige som beslutar om antaganden och ändringar i kommunens översiktsplan. Innan planen kan antas ska kommunen samråda med olika instanser och planen ska ställas ut.¹³ En översiktsplan är ett dokument som beskriver hur en önskvärd och eftersträvt-ansvärd framtid ser ut.

Jag finner det intressant att studera en översiktsplan eftersom denna förmedlar visionen om framtidsstaden, hur det ska planeras för denna samt på vilket sätt staden framställs. Genom att ta del av en kommuns översiktsplan ges jag möjlighet att ta del av de visioner som ligger till grund för utformandet av staden. De mål och visioner som planen har för framtiden och de berättelser som dessa gestaltas genom är med och formar hur denna framtid kommer att gestaltas – både socialt och fysiskt. Jag finner det då av största vikt att undersöka vems utopi det är som skapas och vem det inte finns plats för i denna.

Varför Malmö?

Jag har valt att studera Malmös översiktsplan då Malmö är en stad som har arbetat väldigt mycket med sin 'image' - staden har gått från att vara en industristad till att numera kalla sig en kunskapsstad. Malmö är en post-industriell stad som genomgått en stor omvandlingsprocess och en stad i vilken ojämlikheten ökar mellan de olika stadsdelarna. Jag menar att Malmö är ett väldigt intressant exempel på hur en stad utifrån sitt nuvarande läge ska gå vidare in i framtiden och vilka lösningar och visioner det är som ska ta Malmö dit. Intressant blir även att undersöka vem det är som ska lockas till detta 'nya' Malmö och försöka urskilja vem det är som framtidens Malmö planeras för.

Syfte

Syftet med uppsatsen är att undersöka vem Malmö planeras för - vem det är som utgör eller

¹³ <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20100900.HTM> 2013-12-11 (mer utförligt om hur bland annat samråd och utställningen ska genomföras går till kan läsas under källhänvisningen kapitel 3).

karaktäriserar normen i visionen om framtidens stad. Detta gör jag med utgångspunkt i det planförslag som Malmö stad har arbetat fram *Översiktsplan för Malmö ÖP2012, Planstrategi – Utställningsförslag*.

Frågeställningar

För att uppnå syftet kommer jag först besvara följande fråga:

- Vad karaktäriserar Malmö i dåtid, nutid samt framtid i *Översiktsplan för Malmö ÖP2012, Planstrategi – Utställningsförslag*?

Frågan ovan kommer jag att besvara främst utifrån ett maktperspektiv där jag undersöker vem staden är till för och vad som händer med demokratin. Därefter ämnar jag analysera svaren och undersöka retoriken bakom stadsplaneringsvisionen genom att försöka besvara:

- På vilket sätt påverkas det liberala demokratiska projektet¹⁴ av den riktning stadsplaneringen tar i *Översiktsplan för Malmö ÖP2012, Planstrategi – Utställningsförslag*?

I förlängningen vill jag ta reda på:

- Vilka får inflytande och synliggörs utifrån översiktsplanens vision om framtidens Malmö och vilka blir inte en del av planens vision om stadens framtid?

Mitt material

Jag har valt att studera Malmö stads förslag till ny översiktsplan, *Översiktsplan för Malmö ÖP2012, Planstrategi – Utställningsförslag*, vilken är i slutskedet på beslutsprocessen till att bli antagen och denna avslutande del av processen har fortlöpt under hösten 2013.

Vad är en översiktsplan?

En översiktsplan är ett dokument som ligger till grund för den framtida planeringen av Malmö stad. En översiktsplan ska verka som det övergripande styrdokumentet för den fysiska

¹⁴ Det vill säga demokrati enligt den klassiska/normativa västerländska formen: Att de med rösträtt väljer vilka som ska representera deras intressen. Detta är självfallet inte den enda möjliga formen som demokrati kan ta och det kan hävdas att rösta vart fjärde år, på det på det politiska parti som en anser vara det minst dåliga alternativet som erbjuds, inte är demokrati. I denna uppsats undersöker jag dock vilka konsekvenser det *nuvarande* demokratiska systemet får av förslaget till ny översiktsplan om den antas.

planeringen, men den är inte juridiskt bindande.¹⁵ Jag vill inleda med lite grundläggande information om vad en översiktsplan är, hur den tillkommer och vad som ska behandlas i den. På Boverkets hemsida står följande om översiktsplanering:

Alla kommuner ska enligt plan- och bygglagen ha en översiktsplan (ÖP) som omfattar hela kommunens yta. Översiktsplanens syfte är att ge vägledning och stöd i beslut om användningen av mark- och vattenområden samt hur den byggda miljön ska utvecklas och bevaras. Översiktsplanen är kommunens "avsiktsförklaring" av den fysiska miljön. Planen ska redovisa hur kommunen avser att tillgodose riksintressen och miljö kvalitetsnormer. Planen kan också innehålla kommunens vision på området och vara dess strategiska dokument för den framtida utvecklingen.¹⁶

Översiktsplanens roll är vägledande när detaljplaner och områdesbestämmelser ska upprättas och det som redovisas i en översiktsplan är avvägningar mellan olika allmänna intressen.¹⁷

Vad gäller nyttan med översiktsplanen handlar det om 'att tänka efter i god tid före' samt att sammanhang, helhet och fysisk struktur ska prioriteras före enskildheter. Möjligheterna att skapa ett enklare vardagsliv, en bättre miljö samt en attraktiv kommun är sådant som översiktsplanen ska syfta till.¹⁸

Om något oväntat eller oplanerat inträffar ska planen ha en beredskap för detta och den ska underlätta annan tillståndsprovning, liksom detaljplaner och bygglov. Ett ytterligare syfte med planen är att den ska "främja en god kommunal ekonomi"¹⁹. Detta anses vara några av de viktigaste skälen till och nyttorna med översiktsplaneringen. Översiktsplanen är ett medel för att forma kommunens långsiktiga utveckling på ett hållbart sätt.²⁰

Översiktsplaner förhåller sig till *Plan- och bygglagen*²¹, som bland annat ska verka för att en samhällsutveckling med goda sociala och jämlika levnadsförhållanden ska främjas. Lagen ska även se till att en god livsmiljö som är användbar och tillgänglig för alla samhällsgrupper främjas. Vad gäller översiktsplaner står bland annat att samtliga kommuner ska ha en aktuell

15 <http://www.malmo.se/Medborgare/Stadsplanering--trafik/Stadsplanering--visioner/Oversiktsplaner--strategier.html> 2013-12-21.

16 <http://www.boverket.se/Planera/Kommunal-planering/Oversiktsplanering/> 2013-12-11.

17 <http://www.boverket.se/Planera/Kommunal-planering/Oversiktsplanering/> 2013-12-11.

18 <http://www.boverket.se/Vagledning/PBL-kunskapsbanken/Oversiktsplanering/Oversiktsplanens-nytta/> 2013-12-11.

19 <http://www.boverket.se/Vagledning/PBL-kunskapsbanken/Oversiktsplanering/Oversiktsplanens-nytta/> 2013-12-11.

20 <http://www.boverket.se/Vagledning/PBL-kunskapsbanken/Oversiktsplanering/Oversiktsplanens-nytta/> 2013-12-11.

21 Lagtexten kan läsas i sin helhet på: <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20100900.HTM>

översiktsplan, att planen inte är bindande samt att:²²

Översiktsplanen ska ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön. Planen ska ge vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras.²³

I lagtexten preciseras inte vad jämlikhet, goda sociala levnadsvillkor och en god livsmiljö innebär, vilket lämnar det öppet för kommunerna att tolka detta, så även vid avvägningen mellan hållbarhet vilket gäller bland annat natur, kultur och miljö samtidigt som effektiv konkurrens och god ekonomisk tillväxt ska främjas.²⁴

Översiktsplan för Malmö – ett utställningsförslag

Det här specifika planförslaget som jag har studerat är ett dokument på 72 sidor som består av framför allt text, men även en del illustrationer.²⁵ Materialet är indelat i: *Förord, Sammanfattning, Malmö 2032 – en stadsbyggnadsvision*²⁶, *Övergripande mål, Prioriterade inriktningar, Strategier, Genomförandestrategier och arbetsprocesser, Konsekvenser* samt *Fortsatt arbete med översiktsplanen*. Planförslaget har utformats av strategiavdelningen vid stadsbyggnadskontoret, i samarbete med bland andra stadsarkitektavdelningen, planavdelningen, miljökontoret, gatukontoret och fastighetskontoret.

Min metod: Analys av översiktsplanens innehåll

Jag har läst planen i sin helhet för att få en förståelse för hur den hänger samman, men jag har fokuserat på att få fram och analysera de delar som varit relevanta för att besvara mina frågeställningar och nedan går jag närmare in på hur jag kategoriserat mitt material och hur jag tänker kring mitt val av metod.

22 Plan- och bygglag (2010:900) 1-3 kap. <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20100900.HTM> 2013-12-11.

23 Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap. 2 §. <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20100900.HTM> 2013-12-11.

24 Plan- och bygglag (2010:900) 1-3 kap. <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20100900.HTM> 2013-12-11.

25 Till översiktsplanen finns även kartunderlag som utgör en del av planen, men detta har jag inte studerat. Jag har dock tittat närmare på en del av de fördjupningsdokument som har legat till grund för planen, men ej heller dessa är en del av mitt undersökningsmaterial. Dessa fördjupningsdokument från utställningen samt samråd kan tas del av på Malmö stads hemsida: <http://www.malmo.se/Medborgare/Stadsplanering--trafik/Stadsplanering--visioner/Oversiktsplaner--strategier/Aktuell-oversiktsplanering/Dialog-pm/Fordjupningsdokument.html>

26 I denna del beskrivs Malmö utifrån att det redan är år 2032. Jag har noterat i referensen när något citat är hämtat ur denna del av planen för tydlighetens skull så att det inte ska sammanblandas med hur nutidens Malmö upplevs.

Kvalitativ innehållsanalys

Med innehållsanalys kan ett dokument studeras som helhet eller så kan delar av det analyseras, så som exempelvis ord, fraser eller metaforer²⁷ och med denna metod är det möjligt att ”ta fram det väsentliga innehållet genom noggrann läsning av textens delar , helhet och den kontext den ingår i”²⁸. Metoden används för att få fram helheten i texten och för undersökningen är vissa delar viktigare än andra och ett ytterligare skäl är att undersöka vad som döljer sig under textens yta, vilket kräver intensiv närläsning²⁹.

Kategorisering av mitt material

I min läsning av Malmös planförslag har jag analyserat det material jag funnit under rubrikerna *Dåtid – en stad i kris*, *Nutid – kunskapens och möjligheternas stad* och *Framtid - en stad för valfrihet och konsensus*. Under planens syn på staden i nutid och i framtiden har jag gjort ytterligare underkategoriseringar för att göra materialet mer begripligt och lättillgängligt samt för att tydliggöra analysen och kopplingarna till de teorier jag utgår från.

Analysmetod: Läs, leta, strukturera och analysera

Min analysmetod har varit att med hjälp av tidigare forskning och min teoribakgrund läsa och analysera planförslaget, för att se om jag kunde urskilja mönster, jämföra och se skillnader mellan teorierna och planförslaget. Jag undersökte huruvida teorierna diskuteras på liknande eller andra sätt i planen och hur visionerna för framtidens Malmö framställdes samt vad som enligt planen karaktäriserat staden vid olika tider och hur detta kunnat kopplas till tidigare forskning och teorier.

Metoddiskussion och objektivitet

När det kommer till de teorier som jag har valt att utgå från och den tidigare forskning som jag har studerat är det sannolikt att någon annan hade fördjupat sig i andra delar av planen eller använt sig av ytterligare teorier och/eller kategoriserat materialet annorlunda.

Gayle Letherby skriver att ”Yet all research is ideological because no one can separate themselves from the world – from their values and opinions, from the books they read, from the people they have spoken to and so on”³⁰ och tar även upp att bland andra Beverly Skeggs menar

27 Reinhartz 1992 sid. 159.

28 Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud 2004 sid. 233.

29 Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud 2004 sid. 233.

30 Letherby 2003 sid. 5-6.

att feministisk forskning utgår från att det västerländska samhället är hierarkiskt och ojämlikt.³¹

För mig handlar genusvetenskaplig forskning om att urskilja de strukturer och den hegemoniska världsbild som präglar samhället vi lever i samt att ge en möjlighet att se utanför detta och se att det finns andra sätt att se på och forma verkligheten än de som presenteras som den enda möjliga vägen att gå. Jag påstår inte att jag med min studie kommer med en ensam sanning, utan det jag hoppas att min uppsats bidrar med är att komma med en kritisk granskning av det som framstår som en önskvärd framtida stad.

Tidigare forskning

Stadsplanering ur ett genusperspektiv

En hel del tidigare forskning har undersökt stadsplanering ur ett jämställdhetsperspektiv, där kvinnor och mäns olika sätt att använda staden har studerats bland annat utifrån trygghet, att kollektivtrafiken i mycket större utsträckning används av kvinnor, att det är kvinnors vardag som försämras när bostadsområdets närhet till service är dåligt planerad (då det är de som oftast ansvarar för inköp och hämtning samt lämnande av barn på dagis och i skola), samt att kvinnor är sämre representerade än män i beslutsfattande positioner som rör planering.

Forskningsprojektet *Genusperspektiv i översiktlig planering* av Tora Friberg, samhällsplanerare och professor vid Linköpings universitet, och Anita Larsson, teknologie doktor och docent i arkitektur vid Göteborgs universitet, visade på att planerare även om de var engagerade ofta inte visste vad de skulle göra för att få in genusperspektiv i planeringsprocessen.

Friberg och Larsson har även skrivit forskningsrapporten *Steg framåt: strategier och villkor för att förverkliga genusperspektivet i översiktlig planering* i ett projekt där den kommunala översiktsplanen har stått i fokus och vars övergripande syfte var ”att utröna hur ett genusperspektiv kommer till uttryck eller skulle kunna komma till uttryck i översiktlig planering”³².

Larsson har sedan även tillsammans med Anne Jalakas, journalist med fokus på genusfrågor samt jämställdhetskonsult, skrivit boken *Jämställdhet nästa! - Samhällsplanering ur ett genusperspektiv* som utgår från svenska förhållanden och med vilken de vill ge planerare verktyg för att i praktiken kunna leva upp till de svenska jämställdhetsmålen vilka även inkluderar fysisk planering. De skriver själva att de med boken vill ”visa på framkomliga sätt att

31 Letherby 2003 sid. 5.

32 Friberg & Larsson 2002 sid. 9.

integrera jämställdhet i planering”³³.

De menar att det är begränsade resultat som kan urskiljas när det kommer till just den rumsliga fysiska samhällsplaneringen trots att det arbetas med jämställdhet på flera olika plan i Sverige. Ett problem som de uppmärksammar är att preciserandet av vad jämställdhet innebär ofta glöms bort.³⁴

För att kunna arbeta för ökad jämställdhet måste man till att börja med förstå hur ojämställdhet skapas och återskapas. Här är genusperspektivet ett hjälpmedel för att se på världen från ett annat håll. [...] Genusperspektivet innebär att utmana normer i form av invanda rutiner i planeringsverksamheten.³⁵

Larsson och Jalakas anser att normer i form av invanda rutiner i planeringsverksamheten utmanas av genusperspektiv. De ställer sig även den klassiska frågan 'Vems är staden?' trots att de anser svaret vara självklart: Att den tillhör alla – både invånare och besökare. Samtidigt är den även fylld med både synliga och dolda gränser, som påverkar våra rörelsemönster och levnadssätt och de exemplifierar att en kvinna i kort kjol i fleras ögon inte hör hemma på vissa platser vid vissa tidpunkter på dygnet. Som en konsekvens får hon ta på sig en del av skulden ifall något skulle hända henne.³⁶ Men samtidigt menar de att:

För kvinnor var – och är – staden ett befrielseprojekt, ett sätt att komma ifrån seglivade patriarkala och förtryckande strukturer. Kvinnor har större benägenhet än män att flytta till städerna, lockade av möjligheterna till försörjning, utbildning, kultur och självständighet.³⁷

Ojämställdhetens miljöer, en rapport från programberedningen *Kommunerna och jämställdheten*, handlar om jämställdhet och fysisk planering och miljö. Boken är skriven på uppdrag av *Svenska Kommunförbundet* av Helén Lundkvist, utredare i jämställdhetsfrågor på Kommunförbundet. Denna berör svensk kommunalpolitik och jämställdhetsfrågor inom denna.

Genom att planera med ett genusperspektiv kan den heteronormativa planeringen utmanas. Studier har visat att staden upplevs olika för olika personer och staden har beskrivits som ett heterosexistiskt projekt och att normer materialiseras i den fysiska planeringen.³⁸

33 Larsson & Jalakas 2008 sid. 7.

34 Larsson & Jalakas 2008 sid. 7-9.

35 Larsson & Jalakas 2008 sid. 14.

36 Larsson & Jalakas 2008 sid. 14, 16.

37 Larsson & Jalakas 2008 sid. 24.

38 Frisch i Campell & Fainstein 2012, Göransson 2012, Lindholm & Nilsson 2002.

Studier om Malmö

Dalia Mukhtar-Landgren, filosofie doktor i statsvetenskap och forskare vid Lunds Universitet, har skrivit bland annat följande två artiklar om Malmö, *Den delade staden – Välfärd för alla i kunskapsstaden Malmö* samt *Entreprenörstaden – Postindustriella Malmö öppnas upp och stängs ner*, i vilka hon analyserat dokument om hur situationen i Malmö sett ut och med vilka metoder staden har försökt förändra sig, samt vilken vision och bild som staden haft sikte på att uppnå. Hon undersöker även hur politiken har förändrats eller snarare försvunnit i samband med att stadsomvandlingen pågått.

En delad stad

Avindustrialisering och ekonomisk omstrukturering ledde till att flera av västvärldens tidigare industristäder under de senaste decennierna drabbades av 'urbana kriser' och för att hantera detta använde städer sin administration för att omforma utvecklingen genom att förändra städerna. Dessa städer benämns inte sällan som entreprenörstäder, där lokal ekonomisk tillväxt uppmuntras istället för att fokusera på välfärdstjänster som är det traditionella. Nu anses städer istället konkurrera med varandra om att locka till sig invånare och investerare och för att lyckas måste städerna marknadsföra sig och genom strategier och reformer skapa sig komparativa fördelar och det är inte ovanligt att kommunen i form av olika partnerskap samarbetar med näringslivet.³⁹

När det kommer till Malmö finns det även en annan bild av staden än den nya förbättrade stad, som lämnat industri för kunskap, vilket framgångsdiskursen målar upp menar Mukhtar-Landgren som skrivit att:

[D]enna stadsmarknadsföring är bara en historia om staden och för många är det en perifer historia. Det finns en annan historia: diskursen om det problemtyngda mångkulturella Malmö med snabbt växande social polarisering och ökade klyftor mellan olika befolkningsgrupper i staden.⁴⁰

Dessa olika beskrivningar av staden leder till att vissa inkluderas medan andra exkluderas i den 'nya' staden. Denna stadsmarknadsföring är inte politiskt oberoende utan styrs av politiska intressen i formuleringarna av beskrivningarna och framtidsvisionerna i handlingsplanerna för staden och ”Politiska processer och verklighetsbeskrivningar inträffar inte i staden – de skapar

39 Mukhtar-Landgren 2005 sid. 121.

40 Mukhtar-Landgren 2005 sid. 122.

staden”⁴¹.⁴²

Investeringar ska lockas till staden, så att skapa 'rätt image' blir viktigt och detta görs genom marknadsstrategier och reklamkampanjer som stadens politiker och tjänstemän satsar på. Ofta handlar platsmarknadsföringen inte enbart om ekonomiska intressen, utan det är en hel livsstil som ska säljas in – att det exempelvis är en stad för den moderna människan, med attraktiva boendemiljöer och att det är en levande och spännande stad.⁴³

På grund av en ökad konkurrens mellan västvärldens städer presenteras ofta en homogen bild av dessa, då marknadsföring av staden som en ordnad rationell helhet upplevs vara ett behov, något som blir extra påtagligt när det kommer till städer som Malmö, som upplevs som splittrade. Stadens gamla identitet har i Malmös fall, likt så många andra postindustriella städer, förkastats till förmån för den nya identiteten och:⁴⁴

Marknadsföring kan på så sätt ses som en verklighetsskapande process och blir därmed inte politiskt oberoende, utan snarare en reflektion över politiska intressen. Staden skrivs från ett specifikt perspektiv för en specifik publik.⁴⁵

Mukhtar-Landgren menar att ojämlikhet kan förstärkas i postindustriella städer genom stadsmarknadsföring och försök att förändra stadens identitet. Hon poängterar att det inte är enbart anpassning till ekonomiska förutsättningar eller så kallad naturlig utveckling utan att det är en övervägd process som fått Malmö att gå från att vara en arbetarstad till att bli en kunskapsstad – en politiskt styrd process. Politiken har fokuserat på lokal ekonomisk tillväxt och har förflyttats från de traditionella välfärdsfrågorna.⁴⁶

Entreprenörstaden och konflikterna som försvann

Malmö kommun har sedan mitten av 1990-talet, bland annat genom samarbete med näringslivet ”aktivt satsat på att omvandla staden från en industristad till en kunskaps- och upplevelsestad”⁴⁷ skriver Mukhtar-Landgren. När det pratas om postpolitik anses kärnan i politikbegreppet vara konflikt och politik är:

41 Mukhtar-Landgren 2005 sid. 122.

42 Mukhtar-Landgren 2005 sid. 122.

43 Mukhtar-Landgren 2005 sid. 123-124.

44 Mukhtar-Landgren 2005 sid. 124.

45 Mukhtar-Landgren 2005 sid. 124.

46 Mukhtar-Landgren 2005 sid. 130-131.

47 Mukhtar-Landgren 2008 sid. 123.

[...] den antagonistiska dimensionen som finns inneboende i det sociala. Det postpolitiska är problematiskt då politiska gränsdragningar och barriärer suddas ut eftersom det gör att politiken omöjliggörs och så även skapandet av politiska identiteter (såsom klass) obstrueras.⁴⁸

Medborgare börjar ses som kunder av sina organisationer och effektivitet är ett värde som blir centralt när kommuner ska styras som företag, samt kravet på ett fokus på målstyrning med bredd istället för att lägga sig i detaljer, vilket är svårt att förena med hur partipolitik traditionellt har utformats och det blir svårare att utkräva ansvar.⁴⁹

Det är ej längre exakta eller tydliga direktiv med angivna metoder och fasta mål som förvaltningen ska rätta sig efter utan istället är det visioner och framtidsbilder av vad som anses vara en "önskvärd framtid" som de ska diskutera och guidas av, och detta är något som inom samhällsplaneringen har blivit en trend. Det är då viktigt att fråga sig: "Om det är en framtidsvision som ska implementeras, vems vision och uppfattning om framtiden är det?"⁵⁰ Vem det är som arbetar fram visionerna är det också intressant att studera och när arbetet lämnas över till tjänstemän sker en avpolitisering, då det inte längre är de folkvalda som avgör vilka visionerna för staden ska vara. Förflyttningen av de politiska frågorna till professionella grupper innebär minskat ansvarutkrävande och det leder till en avpolitisering av frågorna, vilket även förstärks av att marknaden begränsar politikens inflytande.⁵¹

En viktig del i fokuseringen på entreprenörmässig anpassning är att förändra stadens image där platsmarknadsföringen även understöds av urbana utvecklingsprojekt.⁵² I Malmös fall är den så kallade omvandlingen från industri- till kunskapsstad en väldigt viktig del av marknadsföringen och det trycks på att detta ska ses som en naturlig förvandling av staden, som skett utan politisk påverkan.⁵³ Mukhtar-Landgren menar att segregation och arbetslöshet är något som upplevs som ett hot mot Malmös attraktionskraft⁵⁴ samt att:

När staden öppnas upp för nya aktörer (näringslivet) så stängs den i andra avseenden (där insynen ökar för vissa aktörer, men samtidigt minskar den för andra). När vi istället vänder blicken mot stadens politiska

48 Mukhtar-Landgren 2008 sid. 125.

49 Mukhtar-Landgren 2008 sid. 127.

50 Mukhtar-Landgren 2008 sid. 130.

51 Mukhtar-Landgren 2008 sid. 129-131.

52 Mukhtar-Landgren 2008 sid. 131.

53 Mukhtar-Landgren 2008 sid. 133.

54 Mukhtar-Landgren 2008 sid. 136.

strategier så ser vi hur staden öppnas upp för investeringar och den nya 'kreativa klassen' (genom satsningar på att locka till sig nya företag och invånare till kommunen), samtidigt som den stängs ner genom att man försöker reglera inflödet av flyktingar till kommunen.⁵⁵

När synen blir att de förändringsprocesser som sker i staden inte är något som kan påverkas av politiken, utan att kommunerna tvingas anpassa sig och konkurrera med varandra, läggs ansvaret och förmågan till agerande utanför de demokratiska institutionerna. Detta leder till att det blir en skillnad i synen på hur social frågor ska lösas – med administrering av experter eller genom politisk handling⁵⁶ och ”Avpolitisering ligger inte bara i att frågan hamnar utanför de politiska institutionerna, utan sker även då *konflikten* exkluderas från de politiska processerna.”⁵⁷.

Det blir väldigt begränsande när den här 'opolitiska politiken' ses som en utopi, och konsensuspolitiken som förs undertrycker det politiska och minskar handlingsutrymmet, vilket i sin tur leder till att de som orättvist exkluderas ur den nya staden inte ges möjlighet att protestera: ”Uteslutningen innebär att exkluderade grupper mister förmågan att artikulera politiska identiteter”⁵⁸ och platsmarknadsföringen förstärker denna avpolitisering då staden som varumärke måste framstå som enhetligt annars riskeras dess marknadsvärde.⁵⁹

”Avpolitiseringsen innebär att när en fråga framställs som *apolitisk* får den exkluderade inte möjlighet att göra sig hörd, eller snarare inte möjlighet att göra sin exkludering till en *politisk* fråga.”⁶⁰ och möjligheterna till formulerandet av politiska identiteter samt insyn i demokratiska processer stängs av den minskande konfliktnivån.⁶¹

55 Mukhtar-Landgren 2008 sid. 136.

56 Mukhtar-Landgren 2008 sid. 140.

57 Mukhtar-Landgren 2008 sid. 140.

58 Mukhtar-Landgren 2008 sid. 141.

59 Mukhtar-Landgren 2008 sid. 141.

60 Mukhtar-Landgren 2008 sid. 141.

61 Mukhtar-Landgren 2008 sid. 141.

Teori

Entreprenörskap och branding

Den storskaliga planeringen lämnas för entreprenörskap

1960-talets storskaliga planering har efterhand under 1970- och 1980-talen enligt David Harvey, professor i antropologi och kulturgeografi vid City University of New York, trängts undan för mer 'entreprenörmässiga' handlingsformer och:

Framförallt under senare år har det vuxit fram ett allmänt samförstånd i de kapitalistiska kärnländerna om att städer gynnas av ett entreprenörmässigt förhållningssätt till ekonomisk utveckling. Vad som är anmärkningsvärt är att detta samförstånd verkar sträcka sig över landsgränserna och till och med över de politiska partierna och ideologierna.⁶²

Urbaniseringen bör uppfattas som ”en rumsligt förankrad social process där många olika aktörer med skilda mål och intressen interagerar i ett visst mönster av sammankopplade rumsliga praktiker”⁶³, vilka fylls av ett klassinnehåll i ett kapitalistiskt klassamhälle. Men de rumsliga praktikerna betingas även av ras, kön samt byråkratisk-administrativa principer. Det är likväl de klasspraktiker som står i samband med arbetskraftens kapitalackumulation och klassrelationernas reproduktion tillsammans med behovet av kontroll av arbetskraften som är hegemoniska i ett kapitalistiskt samhälle.⁶⁴

Samverkansprojekt mellan det offentliga och privata är spekulativa vad gäller utförande- och projekteringsfaserna och därigenom entreprenörmässiga. Denna samverkan innefattar risktagande och svårigheter sammankopplade med spekulativ i motsats till rationellt samordnad och planerad utveckling. Det hör inte till ovanligheten att det är det offentliga som tar på sig riskerna medan förtjänsterna håvas in av den privata sektorn och spekulativt platsbyggande ges företräde framför att de lokala förhållandena förbättras.⁶⁵

62 Harvey 2011 sid. 106.

63 Harvey 2011 sid. 109.

64 Harvey 2011 sid. 109.

65 Harvey 2011 sid. 115,117.

Till att börja med har konkurrensen mellan städer och det urbana entreprenörskapet gett upphov till en mängd nya utvecklingsmönster i de avancerade kapitalistiska ländernas urbana rum. Nettoeffekten har varit ökad gentrifiering och framväxten av forskningscentra, handelscentra, kultur- och underhållningskomplex samt stora shoppinggallerior med postmoderna förtecken.⁶⁶

Produktion, turism och konsumtion av skådespel tillsammans med att satsa på tillfälliga evenemang är sådant som vacklande urbana ekonomier brukar ordineras, något som Harvey menar är snabba men kortsiktiga lösningar på urbana problem. Högriskprojekt som iståndsätts för att locka investerare i konkurrensen med andra städer kan resultera i att städerna skuldsätts när konjunkturen svänger. Konkurrensen tvingar städerna att öka sin attraktionskraft för att skapa en tilltalande image – spektakulära satsningar ska göra staden till en 'magnet' och det är både den sociala och fysiska stadsbilden som ska dra till sig olika typer av utveckling.⁶⁷

Bakom fasaden av många framgångsrika projekt skulle man finna allvarliga sociala och ekonomiska problem. De antar inte sällan en geografisk karaktär i form av delade städer, där förnyelsen i innerstäderna omges av ett hav av ökad fattigdom.⁶⁸

Harvey menar att det kan vara en långsiktigt skadlig strategi att fokusera på stadens image och skådespel, vilket är lätt att plocka politiska poäng genom, istället för att ta itu med sociala och ekonomiska problem likt ojämlik inkomstfördelning och instabiliteten som den övergående karaktären av tillfälliga insatser och konkurrens leder till. För att minska konkurrensen och istället binda samman städer krävs att politikens fokus flyttas från platsen till ett mer allmänt motstånd mot den kapitalistiska ojämna utvecklingen⁶⁹ och Harvey anser att:

Målet måste vara att skapa en progressiv stadsgemenskap, utrustad med praktisk geopolitisk känsla för hur man bygger allianser och skapar rumsliga förbindelser på ett sätt som gör det möjligt att stå emot och så småningom göra motstånd mot den kapitalistiska ackumulationens hegemoniska ställning i samhällslivets historiska geografi.⁷⁰

66 Harvey 2011 sid. 117.

67 Harvey 2011 sid. 122-123.

68 Harvey 2011 sid. 128.

69 Harvey 2011 sid. 129-130.

70 Harvey 2011 sid. 130-131.

Skapandet och befästandet av hegemoni genom berättelser och storytelling

Återskapandet av staden genom berättelsen

Städer vill nu representera sig själva som 'fun places' – det 'goda livet' handlar inte längre enbart om arbete, utan om fritid och hur denna kan spenderas väger tungt. De förändrade globala processerna kan ses ”in increasing activity at the urban level to attract attention, capital, residents and tourists. One such activity is the practice of urban branding”⁷¹ skriver Ole B. Jensen, professor i urban teori vid Aalborg University. När det kommer till stadsmarknadsföring kan det förstås som att en form av selektivt berättande är involverat eller att staden ska försöka återskapas.⁷²

It has to do with coining concepts and articulating difference and identity. Seen in this light, urban branding is evocative storytelling aimed at educating its recipients to 'see the city in a particular way' [Selby, 2004 i Jensen].⁷³

Det finns en global diskurs om den kreativa staden och att denna är väldigt eftersträvansvärd. Vad som ofta sker när konstnärer och andra former av ”kreativa” yrkesutövare bosätter sig i exempelvis gamla industriområden är att värdet på mark och byggnader i området stiger som en följd av deras närvaro. Det blir som en form av marknadsföring för området och staden som helhet lockar fler investerare, invånare och turister. Detta sker dock med risk för att gentrifiering produceras.⁷⁴

”Emplotted narratives – stories in this terminology – are central to any form of urban intervention”⁷⁵ och ingripande i stadsplanering eller design legitimeras genom konstruktionen av en historia eller berättelse och skapandet av denna berättelse är:⁷⁶

an act of re-presentation. No narrative re-presentation can be made without a more or less explicit set of guiding principles. Such principles may be strongly normative and related to notions of the good life [...]

71 Jensen 2007 sid. 212.

72 Jensen 2007 sid. 212.

73 Jensen 2007 sid. 213.

74 Jensen 2007 sid. 213-214.

75 Jensen 2007 sid. 216.

76 Jensen 2007 sid. 216.

Narrative acts of representation are central to city planning and therefore may be said to resemble storytelling.⁷⁷

Att ett flertal berättelser från olika heterogena röster erkänns är enligt Jensen väldigt viktigt, då relationen mellan författar-/läsarsubjekt samt en mångfald av historier eller berättelser och därigenom den urbana representationens maktspel, ”that lie within the representational logic of the respective narratives”⁷⁸ ökar denna pluralism.⁷⁹

Branding och skapandet av värden genom berättelser

By human processes are a story told for a purpose [...] Storytelling, be it narrated consciously or otherwise, tends to have a huge impact on society. [...] the story is ultimate in shaping human minds and behavior, and creating perceptions for the clientele or the stakeholders in any human engagement.⁸⁰

Så skriver Ernest M. Kadembo, lektor vid fakulteten för strategi och marknadsföring vid Huddersfield University, i sammanfattningen av sin artikel *Anchored in the story: The core of human understanding, branding, education, socialization and the shaping of values*. Han poängterar det inflytande som berättande (storytelling) har på tankeprocessen och anser det lämpligt att argumentera för att: ”the story reminds of the past, shapes the present and inspire for the future; hence the story is the life that was, is and will be”⁸¹. Taktiken i berättandet bidrar till hur en stad upplevs och huruvida den är tilltalande,⁸² och:

While to common people a brand is restricted to goods and services there is a broader perspective of the brand which extends to people, places, events, governments, countries, etc. This essentially is a matter of a story or stories which shape our perception of phenomenon [...]⁸³

Berättandet är genom föreställningar med och formar värdesystem, mänsklig förståelse, utbildning och marknadsföring (branding). Berättelsen är menad att fånga meningen i något som

77 Jensen 2007 sid. 216.

78 Jensen 2007 sid. 218.

79 Jensen 2007 sid. 218.

80 Kadembo 2012 sid. 221.

81 Kadembo 2012 sid. 222.

82 Kadembo 2012 sid. 228.

83 Kadembo 2012 sid. 229-230.

bör inträffa, som har hänt eller har föreställts och berättelsen är menad att dra mot en önskvärd position. Basen för förståelsen av det förgångna, en förklaring av nutiden och ett förutspående av framtiden möjliggörs genom berättelsen och "our imagination of tomorrow uses the past and the present to create a new image as part of planning or design to inspire people"⁸⁴.⁸⁵

Betydelsen av berättelser

Clare Hemmings menar att berättelser skapas på ett visst sätt och att det finns 'dominant narratives', vilket leder till att vissa berättelser är sådant som alla är överens om och därför inte behöver bevisas närmare.⁸⁶ Hon anser att detta gör det viktigt att olika historier berättas.⁸⁷

Hemmings skriver att bland annat Wendy Brown (1999) och Lisa Atkins (2004) har påpekat att: "Broader social and cultural theory reproduces the same story in relation to its own 'lost politics' of the past"⁸⁸ och hon nämner även sina egna intressen om vad 'storytelling' avslöjar om nutiden och hon beskriver hur hon vill experimentera med hur det är möjligt att istället för att berätta andra historier kan historier berättas på ett annat sätt.⁸⁹

Olika historiska förståelser åsidosätts ofta för en delad känslös plattform, vilken förutsätter att läsaren av berättelsen redan befinner sig där i sin förförståelse. Berättelsen syftar till att väcka känslor av vad som saknas hos läsaren och vad eller vem som anses skyldig till denna förlust, men det är den gemensamma utgångspunkten som är det mest signifikanta och där fokus läggs.⁹⁰

Om politiken

Chantal Mouffe, professor i politisk teori vid University of Westminster, utmanar i *On the Political* den post-politik hon anser att världen idag präglas av. Det post-politiska hon beskriver är en fas där individer är befriade från kollektiva identiteter, och de fokuserar nu på att utveckla en mångfald av valbara livsstilar. En 'fri värld' utan fiender är möjlig till följd av att kommunismen besegrats och de kollektiva identiteterna försvagats. Nu anses konsensus uppnås genom dialog, medan partipolitiska konflikter anses höra till det förgångna. Mouffe ifrågasätter

84 Kadembo 2012 sid. 224.

85 Kadembo 2012 sid. 222-224.

86 Hemmings 2010 sid. 16.

87 Hemmings 2010 sid. 1-2.

88 Hemmings 2010 sid. 7.

89 Hemmings 2010 sid. 16.

90 Hemmings 2010 sid. 24.

vilken betydelse allt prat om dialog och deliberation får om det inte finns något riktigt val att göra och ifall det inte finns differentierade alternativ att välja emellan för de som deltar i diskussionen.⁹¹

Det är problematiskt att inte se det politiska i de problem som samhället ställs inför, och att dessa problem ej enbart ska lösas av experter utan att det krävs engagemang och en dialog där folk tvingas välja mellan olika alternativ som står i konflikt med varandra och Mouffe argumenterar för att: ”this incapacity to think politically is to a great extent due to the uncontested hegemony of liberalism [...]”^{92, 93}.

Det finns alltid andra alternativ än de som presenteras för oss, men dessa alternativ har undertryckts då alla system är politiska och baseras på någon form av exkluderande.⁹⁴

91 Mouffe 2005 sid. 1, 3.

92 Mouffe 2005 sid. 10.

93 Mouffe 2005 sid. 10.

94 Mouffe 2005 sid. 18.

Analys: Malmö då, nu och i framtiden

Dåtid – en stad i kris

Malmö har i flera avseenden haft en positiv utveckling under den senaste 15-årsperioden. Staden har – efter att ha passerat en lång och djup kris med sjunkande befolkning och förlust av ett stort antal arbetstillfällen – inlett en långsiktig omvandlingsprocess mot en stad med fokus på kunskap, kreativitet och upplevelse. Den sociala utvecklingen har samtidigt inte varit positiv – snarare tvärtom. Delar av befolkningen har inte omfattats av de gynnsamma effekter som stadens förvandling fört med sig.⁹⁵

Det står även att Malmö var ”en industristad i kris”⁹⁶. Så som dåtidens Malmö beskrivs i planen och även tidigare forskning visar på, var Malmö en stad som ansågs vara i behov av förändring. Denna omvandling skulle möjliggöras genom att ge staden en ny image.

Utvecklingen som Malmö har genomgått de senaste åren framställs som positiv samtidigt som det framgår att ojämlikheten inom staden har ökat, vilket överensstämmer med det som Malmökommissionen konstaterat. Även Mukhtar-Landgren beskriver de ökade klyftorna och den sociala polariseringen i Malmö och att somliga inkluderas medan andra exkluderas i det nya.⁹⁷

Omvandlingen av Malmö är, som Mukhtar-Landgren skrivit, inte en naturlig utveckling, utan det är politiska beslut som gjort Malmö till en kunskapsstad istället för arbetarstad.⁹⁸ Staden var i behov av förändring men den riktning som utvecklingen skulle ta var inte given, utan en medvetenhet om att även andra alternativa vägar hade varit möjliga bör finnas.

Vad karaktäriserar dåtidens Malmö?

Malmö var en industriarbetarstad och när flera av industrierna lades ner eller flyttade utomlands minskade stadens befolkning och arbetslösheten ökade. Dåtidens Malmö beskrivs som en stad i ekonomisk kris och det är detta Malmö som planen vill lämna kvar i dåtiden. Staden ansågs vara i behov av förändring och människor behövde lockas till Malmö och detta skulle ske med hjälp av skapandet av en ny image att marknadsföra staden med, men inte alla malmöbor fick plats i kunskapsstaden.

95 ÖP2012 - Utställningsförslag ”Utmaningar” sid. 14.

96 ÖP2012 - Utställningsförslag sid. 3.

97 Mukhtar-Landgren 2005 sid. 122.

98 Mukhtar-Landgren 2005 sid. 130-131.

Nutid – kunskapens och möjligheternas stad

Den nya berättelsen

Förordet till planen inleds med att: ”Malmö har genomgått en framgångsrik omvandling, från att ha varit en industristad i kris, till en modern, miljömedveten och framtidsinriktad stad.”⁹⁹ och fortsätter lite längre fram: ”Nu blickar vi in i en ny tid, två decennier fram i tiden – nya mål ska formuleras och en ny berättelse har sin startpunkt.”¹⁰⁰ Vidare i planen står det att:

Det finns behov av en ny "berättelse" om Malmö. Idén om den attraktiva och socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbara staden Malmö, måste kunna berättas enkelt, trovärdigt och med tydliga inslag av hur det ska gå till och varför kommunen gör eller inte gör på olika sätt. Berättelsen får också bättre genomslag om alla berättar ungefär samma story [...]. Med en koordinerad kombination av övergripande mål, strategier, måtetal, måltal och aktiviteter hänger denna berättelse samman och kan bli dokumenterad i en målstyrningsmodell [...]¹⁰¹

Stadsmarknadsföring sker genom selektivt berättande och målet är att staden ska ses på ett visst sätt, menar Jensen, och marknadsföringen är en form av 'storytelling' som ofta är normativ.¹⁰² Även Kombodo menar att berättelser är med och formar värdesystem för att leda oss till en viss position och genom storytelling skapas den framtid vi eftersträvar då vårt medvetande formas av berättelserna.¹⁰³

Berättelser har inflytande över hur vi ser på verkligheten och vad vi upplever som önskvärt och den nya berättelsen om Malmö ska upplevas som allas önskvärda vision. En berättelse ska skapas och göras till allas sanning. Konsekvensen blir att utrymme för andra berättelser försvinner, vilket leder till att den nya berättelsen är med och understödjer en redan hegemonisk verklighetsbild. Eftersom planen om den antas är något som Malmö stad står bakom så är det inte en berättelse bland andra utan den blir berättelsen som är tänkt att representera hela staden.

Både Hemmings och Jensen trycker på vikten av att många olika berättelser kommer fram och Hemmings menar på att om det enbart finns dominerande berättelser och om alla ska

99 ÖP2012 - Utställningsförslag sid. 3.

100 ÖP2012 – Utställningsförslag - Förord sid. 4

101 ÖP2012 - Utställningsförslag sid. 66.

102 Jensen 2007 sid. 212.

103 Kadembo 2012 sid. 222-224.

tycka det samma och vara eniga om berättelsen försvinner politiken.¹⁰⁴ För att enbart en berättelse ska kunna dominera krävs att motsättningar och konflikter osynlig- eller omöjliggörs. Mouffe och Mukhtar-Landgren tar upp hotet mot demokratin när politiken inte längre är politisk.¹⁰⁵ Jag menar i likhet med dem att strävan efter *en* berättelse verkar demokratiskt urholkande genom att alla anses vilja det samma, olik tänkande och motstånd undermineras genom att berättelsen presenteras som något universellt eftersträvansvärt.

De problem och utmaningar staden står inför

För låg tillväxt

Som problematiskt ses att: ”Öresundsregionen har under senare år haft en svag tillväxt jämfört med de regioner Köpenhamn och Malmö normalt jämför sig med. Tillväxt och sysselsättning måste öka [...]”.¹⁰⁶ Staden ska kunna klara konkurrens med andra städer och regioner vad gäller tillväxten då det råder konkurrens om invånare, besökare och företagsetablering.

Mukhtar-Landgren menar att tvånget att konkurrera förflyttar ansvaret från politiken till experter vilket gör att konflikter försvinner från de politiska processerna och enligt Harvey leder effekterna av konkurrensen även till ökad gentrifiering och att städer satsar på högriskprojekt för att investerare ska lockas dit.¹⁰⁷

Ojämliga förutsättningar

Utanförskap av olika slag skapar spänningar mellan olika grupper i samhället. Skillnader i levnadsstandard och folkhälsa mellan olika stadsdelar har ökat. Många malmöbor har inte kunnat ta plats i stadens nya näringslivsstruktur och alla upplever inte stadens utveckling under de senaste åren som positiv.¹⁰⁸

Planförslaget menar att: ”Orsaker till de stora skillnaderna [i medellivslängd] är att många saknar viktiga förutsättningar för god hälsa, som arbete, bra utbildning, acceptabelt boende och ekonomiska och sociala resurser.”¹⁰⁹. Enligt Malmökommissionen bör fokus ligga på att förändra de strukturella förutsättningarna för att minska ojämlikhet i hälsa och pekar på att skillnaderna mellan de olika stadsdelarna är stora. Genom att vissa inkluderas medan andra exkluderas i den

104 Hemmings 2010 sid. 1-2, Jensen 2007 sid. 218.

105 Mouffe 2005 sid. 10, Mukhtar-Landgren 2008 sid. 140-141.

106 ÖP2012 - Utställningsförslag, ”Utmaningar” sid. 25.

107 Harvey 2011 sid. 117, 122-123, Mukhtar-Landgren 2008 sid. 140.

108 ÖP2012 – Utställningsförslag, ”Utmaningar” sid. 14.

109 ÖP2012 - Utställningsförslag, ”Utmaningar” sid. 38

nya staden och att klyftorna ökar mellan invånarna öppnas staden för vissa och stängs för andra, vilket även Mukhtar-Landgren konstaterat. Det är enligt Harvey allvarliga sociala och ekonomiska problem bakom fasaden på framgångsrika projekt, vilka kan leda till delade städer där förnyelsen omges av fattigdom.¹¹⁰

Vad karaktäriserar nutidens Malmö?

Malmö är en modern och miljömedveten kunskapsstad, en stad som genomgått en omvandling och som fortfarande befinner sig i denna omvandlingsprocess. Förändringarna upplevs som positiva för stadens utveckling. Samtidigt beskrivs Malmö som en delad stad med sociala problem likt ökad ojämlikhet och att alla är inte upplever sig vara en del av den nya kunskapsstaden.

Malmö beskrivs som en stad som är i behov av en ny berättelse med sikte på nya mål och det anses vara av vikt att alla berättar samma berättelse om staden.

Framtid – en stad för valfrihet och konsensus

Valet av rätt livsstil och goda levnadsvanor

Det står redan tidigt i planförslaget att: ”Det är av avgörande betydelse för Malmös utveckling att skapa en socialt balanserad stad med goda livsbetingelser för alla.”¹¹¹ Planförslaget tar upp att ”Malmöbornas möjligheter att välja en hållbar livsstil kan underlättas”¹¹², och:

En hållbar livsstil är självklar för malmöborna – i den socialt balanserade staden finns en stark medvetenhet om hur vårt sätt att leva påverkar andra människor och naturen – social och ekologisk hållbarhet i praktiken. I Malmö lever man hälsosamt och har sunda konsumtionsvanor – det är lätt att göra rätt.¹¹³

Planförslaget menar även att: ”Möjlighet att välja goda levnadsvanor hör till stor del samman med den sociala sfär man befinner sig i, och den påverkas delvis av stadens utformning.”¹¹⁴. Valbarheten vad gäller livsstil och 'rätt beslut' kan ifrågasättas och det blir motsägelsefullt när det

110 Harvey 2011 sid. 128, *Malmös väg mot en hållbar framtid – hälsa, välfärd och rättvisa* 2013 sid. 5, 10, Mukhtar-Landgren 2005 sid. 122.

111 ÖP2012 - Utställningsförslag sid. 4.

112 ÖP2012 - Utställningsförslag sid. 17.

113 ÖP2012 - Utställningsförslag, ”Malmö 2032 – en stadsbyggnadsvision” sid. 7.

114 ÖP2012 - Utställningsförslag sid. 38.

samtidigt framgår att det är förutsättningar och strukturer som ligger bakom ojämlikhet enligt rapporten från Malmökommissionen.¹¹⁵

Det står att ”Öresundsregionen är en motor för grön tillväxt och en plats där tillväxt och hög livskvalitet går hand i hand.”¹¹⁶ samt att ”God folkhälsa är en förutsättning för en positiv utveckling, för välfärd och för tillväxt.”¹¹⁷. Detta får det att framstå som att tillväxt är målet för god folkhälsa. Ekonomin prioriteras före hälsan hos de som ska stå för tillväxten. Människors välmående är inte främst ett värde i sig självt utan framställs som viktigt för att de ska bidra till ekonomisk tillväxt med sin arbetskraft.

Vikten av ekonomisk tillväxt och ett nöjt näringsliv

Partnerskap

Staden har länge varit öppen för förändring och nytänkande och här utvecklas hållbara lösningar i samspel mellan företag, medborgare och kommun. Beprövade metoder och synsätt utmanas och i Malmö bejakas förändring. Malmös satsning på sociala innovationer har gett genklang och stimulerat till nya företag. Tillsammans med ett dynamiskt och nytänkande näringsliv skapas därmed kontinuerligt en mångfald av arbetstillfällen.¹¹⁸

Det står att ”Ett viktigt inslag är en dialog med näringslivet”¹¹⁹ samt att det anses finnas ett behov av annorlunda planering då:

Malmös utmaningar kan inte mötas med traditionella metoder. [...] Innovation och nytänkande är nödvändigt. Nya samverkansformer mellan kommun, stat och andra intressenter måste utvecklas och medborgarnas delaktighet behöver ständigt vidareutvecklas.¹²⁰

Det gamla sättet att planera ska överges och nya intressenter ska få inflytande över det som tidigare ansvarades för och beslutades om av folkvalda politiker. Makten över stadens utveckling förskjuts från demokratiskt inrättade instanser till privata aktörer. Det var enligt Mukhtar-

115 *Malmös väg mot en hållbar framtid – hälsa, välfärd och rättvisa* 2013 sid. 10.

116 ÖP2012 - Utställningsförslag sid. 5.

117 ÖP2012 - Utställningsförslag sid. 5.

118 ÖP2012 - Utställningsförslag, ”Malmö 2032 – en stadsbyggnadsvision” sid. 7.

119 ÖP2012 - Utställningsförslag sid. 19-20.

120 ÖP2012 - Utställningsförslag sid. 4.

Landgren genom att samarbeta med näringslivet som Malmö gick från industri- till kunskapsstad¹²¹.

Harvey menar att det oftast är kommunerna som tar på sig de stora riskerna vid entreprenörmässiga samverkansprojekt mellan offentligt och privat, medan det är den privata sektorn som tar ut vinsterna. Den traditionella planeringen eftersträvade att vara samordnad och rationellt förankrad medan mer entreprenörmässig planering är spekulativ enligt honom.¹²² Istället för att de vinster planeringen eventuellt genererar ska gå tillbaka till kommunen så att lokala förhållanden och den sociala välfärden kan förbättras, blir risken att det är de privata aktörerna som plockar ut dem.

Ekonomi, attraktivitet och entreprenörsanda

Malmö ska vara en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar stad och en attraktiv plats att bo, besöka och verka i. Ett mål med hög prioritet är att förstärka den ekonomiska basen för malmöbornas försörjning. Malmö ska vara motor i regionen som tillsammans med Köpenhamn och Lund utvecklar konkurrenskraft och grön tillväxt. [...] Ekonomisk tillväxt är en förutsättning för att skapa arbetstillfällen vilket ökar den sociala hållbarheten. Stor differens i livsvillkor mellan invånarna inverkar negativt på den ekonomiska situationen och en stad i social obalans kommer med tiden att förlora sin attraktivitet. Att ta tillvara stadens sociala kapital bidrar till ekonomisk tillväxt.¹²³

Ekonomisk tillväxt och social hållbarhet anses stå i beroendeförhållande till varandra, det framställs återigen som att själva målet är den ekonomiska tillväxten och att social balans och jämlikhet enbart är vägen dit. Det är inte människors välmående och rättvisa som är i fokus för planeringen utan näringslivet:

Tydliga prioriteringar ska generera en robust stadsstruktur som präglas av närhet, som är tät och grön, som läker samman staden socialt och fysiskt och som ger goda förutsättningar för ett livskraftigt näringsliv – och därmed arbetstillfällen.¹²⁴

Det framgår att planen innehåller det som Harvey beskriver som ett entreprenörmässigt för-

121 Mukhtar-Landgren 2008 sid. 120-121, 126.

122 Harvey 2011 sid. 106, 115, 117.

123 ÖP2012 - Utställningsförslag sid. 13.

124 ÖP2012 - Utställningsförslag sid. 17.

hållningssätt till ekonomisk utveckling där risktagande ses som en nödvändig komponent¹²⁵:

Målet är att staden och dess näringsliv långsiktigt ska utvecklas, skapa värden och ge inkomster och försörjning till malmöborna och till regionen. I en föränderlig värld är det öppenhet för nya behov, utbildning och forskning, kreativitet, entreprenörsanda och risktagande som ger förutsättningar för nya näringar att växa fram. Företag ska ha goda villkor att verka och utvecklas i Malmö och det ska vara attraktivt att flytta verksamheter hit. Att staden har en mångfald av branscher och verksamhetstyper är viktigt för att bidra till en stark postindustriell ekonomi som kan erbjuda arbetsplatser av varierande art där det ekonomiska välståndet sprids till alla invånare.¹²⁶

Staden och näringslivet ses som en enhet och det finns en tilltro till att näringslivet ska rädda staden. Att alla ska kunna ta del av välståndet beskrivs som önskvärt, men hur denna omfördelning ska kunna ske på ett rättvist sätt förblir oklart, ingen tydlig omfördelningspolitik presenteras där det framgår hur näringslivets växande inflytande ska kunna minska ojämlikheten. Det är ett starkt politiskt ställningstagande att se näringslivet som det som ska verka för ökad välfärd istället för våra folkvalda politiker.

Det är stadsintegrerade näringsgrenar, ofta kunskapsintensiva och kreativa branscher, som ökar mest i sysselsättning och de goda expansionsmöjligheter för denna typ av funktioner som finns i Malmö ska värnas. Malmö stad ska stödja entreprenörskap och innovation och öppenhet för nya kunskaper och idéer ska ge näringslivet långsiktigt goda utvecklingsmöjligheter.¹²⁷

I citatet framkommer med tydlighet bilden av det nya Malmö och hurdan malmöbon som passar in ska vara. Den nya staden har näringslivet och egenföretagande i fokus och det är kreativa människor som ska lockas hit.

Stadens image – konsten att locka boende, besökare och företag

Det attraktiva varumärket Malmö

Det står att ”Malmö ska vidareutvecklas som en attraktiv stad för boende, besökare och företagsetablering. Plats ska ges för ett mångsidigt näringsliv.”¹²⁸ samt att:

125 Harvey 2011 sid. 115,117.

126 ÖP2012 - Utställningsförslag sid. 14.

127 ÖP2012 - Utställningsförslag sid. 19-20.

128 ÖP2012 - Utställningsförslag sid. 5.

Vi ska öka rörligheten genom att skapa intressanta målpunkter i hela staden, bryta barriärer, och möjliggöra en integrerad bostadsmarknad. [...] Det nya näringslivet önskar en stad som kännetecknas av multifunktion, idéutbyte, flexibilitet och öppenhet. Det kan omsättas till hur vi formar staden med stadsrum som understödjer attraktivitet och möten. Städerna är möjligheternas plats där koncentrationen av människor genererar innovation och ekonomisk tillväxt. [...] Inriktningen på att växa inåt och bygga Malmö tätare innebär en möjlighet att läka samman stadens olika delar, fylla i med det som saknas och göra det med den nya berättelsen som grund.¹²⁹

Berättelsen är, som redan tidigare nämnts, viktig för visionen om framtiden, den är med och skapar framtidens Malmö genom att den görs till det eftersträvansvärda. Stadsmarknadsföringen handlar, enligt Jensen, om att staden ska ges en identitet för att attrahera boende, kapital och turister.¹³⁰

Nya värden ska skapas och det sker ett avståndstagande från det gamla, då stadens 'image' ska förändras och näringslivet ses som ett led för att uppnå detta. Idealen handlar om ekonomisk tillväxt, flexibilitet, integration – staden ska upplevas som en helhet så att Malmö kan få ett enhetligt varumärke. Detta sker på bekostnad av att avvikande åsikter och motståndare till bilden av staden som ska fungera som marknadsföring inte kan tillåtas utrymme i visionen.

Den kreativa staden ses som väldigt eftersträvansvärd och när konstnärer tar över gamla industriområden fungerar det ofta som marknadsföring och fler lockas dit, men det finns risk för gentrifiering enligt Jensen och att konkurrensen mellan städer leder till ökad gentrifiering menar även Harvey som också nämner framväxten av gallerier och underhållningskomplex som konkurrensens effekter. Dessa stora byggen är exempel på risktaganden och kräver människor som har råd att konsumera.¹³¹

Många av satsningarna och strategier som föreslås i planstrategin syftar mot en stad i social balans – något som är en förutsättning för stadens attraktivitet och ekonomi på lång sikt. Malmö behöver "socio-ekonomiska flaggskeppsprojekt". Strategiska satsningar kan skapa en positiv och självförstärkande utveckling i områden som idag betraktas som mindre attraktiva för investeringar.¹³²

I Malmö är *Turning Torso* ett exempel på en spektakulär flaggskeppsbyggnad som ska fungera

129 ÖP2012 - Utställningsförslag sid. 4.

130 Jensen 2007 sid. 212.

131 Harvey 2011 sid. 117, Jensen 2007 sid. 213-214.

132 ÖP2012 - Utställningsförslag sid. 64.

som stärkande för stadens image som kreativ och nyskapande. Men dessa flaggskeppsatsningar i samverkan med näringslivet gör att den traditionella välfärdspolitiken får stå tillbaka¹³³. Problemen staden ställs inför ska lösas med ökad tillväxt genom att fler lockas till staden. Platsmarknadsföringen ska fungera för att 'rätt' människor ska flytta in, det vill säga människor som överensstämmer med stadens image och som med sin närvaro kan verka för att stärka denna. Du ska ha utbildning och ett välbetalt arbete så att du har pengar att spendera i de nya gallerierna och på olika arrangemang.

Konkurrensen tvingar städer att öka sin attraktionskraft, som Harvey beskrivit, för att en tilltalande image ska skapas och spektakulära satsningar ska locka investerare men projekten leder dock ofta till sociala och ekonomiska problem och konsekvenserna kan bli delade städer och ökad fattigdom¹³⁴. Reklamkampanjer och marknadsstrategier ska skapa rätt image för staden och en livsstil som handlar om att attraktivitet ska säljas in. Mukhtar-Landgren skriver att en homogen bild av staden framställs så att Malmö inte längre ska upplevas som splittrat, eftersom segregation ses som ett hot mot attraktionskraften¹³⁵.

För att minska konkurrensen bör fokus flyttas från platsen till ett mer allmänt motstånd och hindra den väldigt ojämna utvecklingen, men för att möjliggöra detta bör fokus lämna platsen för ett mer allmänt motstånd. Konsekvenserna av att fokusera på stadens image är långsiktigt skadliga, enligt Harvey, när det finns sociala problem som behöver hanteras.¹³⁶

Städer och regioner konkurrerar om människor och kapital. Var människor väljer att bosätta sig, arbeta, studera, investera och göra sina inköp beror på många faktorer, men inte minst viktig är stadens "image". Bilden av Malmö som förmedlas i medier är mycket betydelsefull för stadens attraktivitet. En socialt sammanhållen stad där invånarna känner sig trygga och där kriminaliteten är låg är lika viktigt för ekonomin som att det finns attraktiva bostäder och bra skolor.¹³⁷

Det är viktigt att inse att stadsmarknadsföringen blir en verklighetsskapande process – en politisk process, som Mukhtar-Landgren beskriver den, enligt vilken somliga värden väljs ut och får vara en del av staden och dess identitet och attraktion¹³⁸. Staden anses enligt planförslaget behöva konkurrera med andra städer eller satsa sin budget på marknadsföring och extravaganta

133 Harvey 2011, sid. 122-123, 128.

134 Harvey 2011, sid. 122-123, 128.

135 Mukhtar-Landgren 2008, 136

136 Harvey 2011, sid. 129-130.

137 ÖP2012 - Utställningsförslag sid. 14.

138 Mukhtar-Landgren 2005, sid. 124.

byggprojekt, men det är inte den enda vägen att gå. Det är inte den enda lösningen eller 'sanna' vägen att gå in i framtiden. Det handlar om en prioritering av olika värden och olika politiska riktningar.

Köpstarka besökare önskas

Planförslaget beskriver vilka det är Malmö vill rikta in sig på att locka till staden:

Malmö ska fortsätta att utvecklas och stärkas som regional handels- och besöksort. Ett attraktivt city, de större handelsplatserna i staden, kongress- och mässfaciliteter, evenemang och nöjen bidrar till detta. Handel och besöksnäring ska utvecklas tillsammans, så att Malmö upplevs som en så intressant destination som möjligt.¹³⁹

Malmö ska vara en viktig evenemangsdestination med goda villkor för evenemang i stadsrummet. Ett brett utbud av kultur, musik och sporsevenemang och andra arrangemang ska erbjudas malmöborna och locka besökare.¹⁴⁰

Det blir tydligt att det är köpstarka grupper som är stadens önskvärda besökare och invånarna bör också utgöras av dessa. Konsumtionen står i fokus i berättelsen om framtidens Malmö och köpstarka grupper med en tydlig image ska lockas dit.

Planens syn på planering

Att verka för jämlikhet och det goda livet

”Målet är ett samhälle som ger förutsättningar för dagens och framtidens medborgare att skapa sig ett gott liv.”¹⁴¹ Varför används begreppet framtidens 'medborgare' – varför inte skriva invånare? Det framstår som att det handlar om rättigheter som enbart ska vara till för vissa. Det blir ett särskilt intressant ordval i en plan innehållande Malmös framtidsvision då så många människor i Malmö lever, med Malmökommissionens ord: 'utanför erkända levnadssätt'. Om dessa människor inte är tänkta att inkluderas i detta medborgarskap kommer det troligtvis leda till att ojämlikhet och utanförskap förstärks ytterligare, samtidigt som det står att:

139 ÖP2012 - Utställningsförslag sid. 31.

140 ÖP2012 - Utställningsförslag sid. 31.

141 ÖP2012 - Utställningsförslag sid. 13.

Stadsplaneringen ska stödja insatser som minskar ojämlikhet i livsvillkor och hälsa bland malmöborna och sträva efter att ge alla goda förutsättningar för vardagslivet. Att genom stadsplaneringen verka för fler arbetstillfällen och försörjning bidrar till alla malmöbors välfärd och till att utjämna sociala klyftor inom staden.¹⁴²

Vidare står det att: ”Stadsplaneringen ska bidra till en mer jämlik hälsa med bra hälsofrämjande miljöer i alla stadsdelar, så att individers självklara och enkla val också är de mest hälsosamma.”¹⁴³

Att påskina att det rör sig om individuella val är att bortse från de strukturer som bland annat Malmökommissionen funnit vad gäller malmöbornas ojämlikhet i hälsa¹⁴⁴. Genom att benämna det som val läggs ansvaret på enskilda individer.

Att ge privata aktörer inflytande över planeringen

För att kunna uppnå ett fullgott stadsbyggande med huvudinriktning på tillväxt inåt, som tillgodoser alla behov, krävs gemensamma målbilder, innovativa och målinriktade arbetsprocesser över kommunens alla förvaltningar och i samverkan med näringsliv, fastighetsägare och andra aktörer av olika slag.¹⁴⁵

Det bör ifrågasättas om alla verkligen vill det samma och om alla har samma mål och vill nå dessa mål med liknande metoder. Det politiska undantrycks när stadsplaneringsvisionen anses handla om att alla ska sträva mot samma mål.

Mycket offentlig verksamhet i Sverige har traditionellt präglats av storskaliga satsningar och en linjär planeringsprocess. Malmö stad ska eftersträva att i högre grad arbeta med småskalig, experimentell planering och sociala innovationer för att kunna prova nya lösningar snabbare och mer flexibelt.¹⁴⁶

När kommuner i enhetlighet med entreprenöriellt tänkande ska drivas som företag med bred målstyrning istället för att se till detaljer, blir skillnaden mot traditionell partipolitik stor och

142 ÖP2012 - Utställningsförslag sid. 37.

143 ÖP2012 - Utställningsförslag sid. 38.

144 *Malmöns väg mot en hållbar framtid – hälsa, välfärd och rättvisa*. 2013.

145 ÖP2012 - Utställningsförslag sid. 58.

146 ÖP2012 - Utställningsförslag sid. 61.

möjligheterna till ansvarsutkrävande minskar. Politikens inflytande begränsas härigenom av marknaden och frågor flyttas bort från de folkvalda till professionella, vilket Mukhtar-Landgren skrivit om.¹⁴⁷ Detta bidrar till att det demokratiska i planeringsprocessen minskar när beslut ska fattas av andra än de som valts ut att representera malmöbornas åsikter. Invånarna i staden (de av dem som har rösträtt) har valt ut kommunpolitiker att representera dem och om de har tilltro till den representativa liberala demokratin så är tanken att det är de partier eller de personer de valt ut och inte privata aktörer som ska besluta om stadsplaneringen.

För att klara Malmös sociala utmaningar krävs vidare att stat, kommun och privata aktörer samverkar. Nya former av partnerskap mellan offentliga och privata aktörer behöver utvecklas. Medborgardeltagande och engagemang bland boende och föreningar är också en viktig förutsättning för att uppnå social hållbarhet.¹⁴⁸

Det står även att: ”Olika typer av partnerskap med den privata marknadens aktörer behöver initeras och drivas.”¹⁴⁹ Harvey menar att det råder ett allmänt samförstånd om att städer gynnas av ett entreprenörmässigt förhållningssätt till ekonomisk utveckling,¹⁵⁰ men som tidigare nämnts är det oftast det offentliga som tar riskerna i projekten medan det privata får vinsterna. Vilket talar för att kommunala välfärdsfrågor får stå till sidan för privata företags tillväxt.

Vad karaktäriserar visionen om framtidens Malmö?

Malmö är inte längre en segregerad stad utan har läkt samman och planeringen ska leda till att sociala klyftor minskar. Malmö ska bli en näringslivsvänlig handels- och evenemangsstad, där konsumtion och upplevelser är viktigt för utvecklingen och staden ska förknippas med flexibilitet och kreativitet och människors möjlighet att kunna välja sin egen livsstil poängteras. Staden ska satsa på marknadsföring och locka till sig besökare, boende och företag genom skapandet av sin nya image: En entreprenorsstad som står för social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet.

Det offentliga och privata ska ingå partnerskap och samarbeta mot gemensamma mål och konkurrenskraft och ekonomisk tillväxt är viktigt för framtidens Malmö. Den nya berättelsen handlar om en stad i vilken konsensus råder och där alla strävar mot samma mål.

147 Mukhtar-Landgren 2008, sid. 127, 130-131.

148 ÖP2012 - Utställningsförslag sid. 61.

149 ÖP2012 - Utställningsförslag sid. 63.

150 Harvey 2011, sid. 106.

Hur påverkas demokratin?

Planen ska skapa en god framtid för alla, vilket kan låta vackert, men genom att få det att framstå som att alla vill det samma försvinner den politiska dimensionen i planeringen. Konflikterna trängs undan för att enbart den dominerande berättelsen om staden ryms och i konsensusstaden finns det inte utrymme för motstånd. Det finns heller ingen eller liten medvetenhet om olika klassintressen och människors olika socialt och strukturellt betingade förutsättningar. Att beskriva att alla ska sträva efter samma mål är som att blunda för att det kan finnas de som inte är eniga i att det är dessa mål som bör nås utan som kanske vill planera en helt annan stad än den som visionens nya berättelse beskriver. Konsekvensen blir att motstånd osynliggörs genom att den framtid som beskrivs i planen framställs som om den anses vara allas vilja att uppnå. Demokrati bör inte enbart handla om vad som kan göras inom det rådande politiska systemet och den riktning i vilken vi idag färdas.

De partnerskap och samarbeten mellan näringslivet och kommunen som förespråkas i planen ger inflytande åt privata aktörer att påverka utvecklingen, något som annars är de folkvalda politikernas uppgift. Detta får demokratiska konsekvenser då delar makten förskjuts från kommuninvånarna till näringslivet.

Framtidens Malmö ska skapas för 'alla'

I planförslaget står det att alla ska få det bättre i det nya Malmö och att framtidens Malmö planeras för alla. Det är de så kallat kreativa som ofta nämns i visionen som en viktig del av stadens framtid och image. De som har tillräckligt med kapital för att kunna konsumera varor och upplevelser och som kan bidra till att stärka stadens image ska även de lockas till Malmö. Denna grupp lär då utgöras av den övre medelklassen som kan handla, vill insupa kultur och som är utbildade, gärna entreprenörer och en del av det nya dynamiska näringslivet. De 'alla' som syns i visionen är de som 'väljer' den rätta livsstilen. De som av olika skäl inte är en del av dessa "alla" får inte vara en del av den önskvärda framtiden genom att de exkluderas från den framgångsrika berättelsen.

De som inte är en uttalad del av stadens framtid

De arbetslösa, de som inte får jobb i de nya näringsverksamheterna är en del av det Malmö i kris som ska lämnas kvar i dåtiden. De som inte har råd att bidra till tillväxten genom konsumtion av varor eller besök av evenemang är inte de som ska representera staden och vara en del av imagen.

De som eftersträvar något annat än mer ekonomisk tillväxt, inte finner lycka i shopping och flaggskeppsbyggen, ges inte plats i visionen. Inte heller de som är kritiska mot att den sociala välfärden ska stå och falla med privata aktörers välvilja och intressen när dessa ska samverka med det offentliga. De som inte vill vara flexibla utan ha trygghet och en planering som grundas på rationella beslut istället för risktagande och anskaffande av konkurrensfördelar. De som vill kunna välja mellan något mer än bara olika livsstilar, som tror att en helt annan stadsutveckling är möjlig finns inte med bland stadens 'alla'.

Marknadsföringens konsekvenser blir att de som inte har skrivits in i visionen om framtidens Malmö osynliggörs och exkluderas från den framgångsrika berättelsen om staden och de ses inte som en del av stadens uttalade framtid utan enbart som en konsekvens av den önskade framtiden. De ska helst inte synas alls då de har en negativ inverkan på Malmös attraktionskraft, vilket i sin tur försvagar stadens varumärke. De "oönskade" behandlas inte i översiktsplanens vision, men den totala tystnaden om dem som blir talande.

Slutsatser

Vi formas av visionen

Berättelsen om staden är med och formar vad som ses som en möjlig väg att gå. Det som står i den slutgiltiga planen kommer att vara med och forma framtidens Malmö – inte enbart rent fysiskt. Planen målar upp en bild av framtidsstaden och denna bild formar vår verklighet – så vi visualiserar framtiden genom berättelserna och härigenom blir staden verklighet. Det blir svårt att föreställa sig en annan framtid då denna redan är formad utifrån liberala utopiska värderingar. Berättelserna som skrivs om framtiden utformas i en nyliberal hegemoni, då det utopiska är präglad av vart vi idag befinner oss. Vårt medvetande hålls inom dessa ramar av vad vi tror är möjligt och planeringen förhåller sig till det kapitalistiska ekonomiska systemet. Genom skapandet av berättelser skapas inte andra berättelser och på grund av denna hegemoni är det svårt att se bortanför det som finns idag.

Konflikter är inget som betonas i planen utan 'alla' ska bli nöjda. Framtidsvisionen saknar ett klassperspektiv, och konsekvensen blir att somliga ska enas på andras bekostnad: Visionen beskriver en värld som är bättre – där alla kan shoppa och välja sin egen livsstil, vilket oftast är förknippat med medelklassens ideal. Visionen förespråkar privata initiativ och näringslivets välmående framför social välfärd och har en tilltro till att andra värden ska följa bara näringslivet är nöjt.

Planförslaget är enbart *en* version av hur den framtida staden kan utformas, där är även finns andra möjliga vägar att gå. Det finns de som vill något annat, men utrymmet för detta finns ej med i översiktsplanens berättelse om den önskvärda framtiden. Det är viktigt att vara medveten om att det inte är någon naturlig riktning som visionen stakar ut för Malmö, utan att planen är ett politiskt ställningstagande fastän den framställs innehålla universella värderingar om den önskvärda staden. Det är de minst privilegierades intressen som osynliggörs när konflikt byts ut mot konsensus.

Tankarna kring planering och det material kommunerna utgår från i sin planering spelar stor roll, då detta är med och formar de förhållningssätt och (outtalade) normer som planerarna arbetar efter. Det som det står att den fysiska planeringen ska åstadkomma samt vilka normerna för den önskade staden och den goda livsstilen är, förkroppsligas i planernas berättelser om framtidens städer. Dessa berättelser verkar för att befästa bilden av det eftersträvarsvärda

samhället och utvecklingen – det som alla anses vara eniga om. Planeringen säger något om samhället i stort och de rådande maktstrukturerna, vilka är svåra att synliggöra och ifrågasätta till följd av en hegemonisk världsbild. Flera olika sociala grupper osynliggörs i planen till följd av exempelvis kön, klass och etnicitet. Arbetslösa är även de exkluderade ur visionen.

Det finns som sagt inte enbart en sann väg att gå vad gäller stadsplanering, men vi påverkas av de berättelser och den marknadsföring som sker runt oss och av det samhällssystem vi vuxit upp under och dessa faktorer kan verka begränsande för vad vi tror är möjligt.

Vem får plats i visionen?

Näringslivet tar upp mycket plats i planförslaget, så även vikten av ekonomisk tillväxt, och entreprenörskap ses som sättet att leda staden in i framtiden. Näringslivet ska enligt planen få inflytande över planeringen då samarbeten och partnerskap med kommunen förespråkas.

Över lag så ska, enligt planförslaget, alla Malmös invånare få sina behov tillfredsställa, men vid läsningen av den nya berättelsen om staden verkar inte alla inkluderas utan enbart de som eftersträvar en viss livsstil enligt vilken shopping utgör en stor komponent. Möjligheten att själv välja goda levnadsvanor betonas, samtidigt som andra studier som kommunen låtit genomföra visar på att det är strukturella faktorer som leder till olika livsvillkor, vilket tyder på att det inte ligger ett fritt val bakom vilka villkor invånarna lever under.

Vem blir framtidens malmöbo?

Framtidens malmöbo är en framgångsrik person inom näringslivet, en innovationsrik entreprenör, en högutbildad person eller någon på väg dit – en student. Framtidens malmöbo kan även gärna arbeta med media, IT eller inom kulturbranschen. Det viktigaste är att du som arbetstagare är flexibel och kan anpassa din lön och dina tider efter näringslivets efterfrågan. Framtidens Malmö är en stad för näringslivet, och en stad för människor som ser shopping som en del av sin livsstil tillsammans med ett frekvent besökande av olika events.

Framtida forskning

Det skulle vara intressant att studera andra dokument som ligger till grund för planeringen i Malmö och även att genomföra intervjuer med de som arbetar med planering – både som planerare och som politiker – för att se hur de menar att planeringen går till och om de anser att det som står i stadens översiktsplan faktiskt följs.

Det skulle också vara intressant att genomföra deltagande observationer vid exempelvis samrådsmöten för att analysera de diskussioner som förs där, och höra i vilka frågor det råder konsensus respektive oenighet.

Referenser

Boverket. Hämtad 2013-12-11 från: <http://www.boverket.se/Planera/Kommunal-planering/Oversiktsplanering/>

Boverket. Hämtad 2013-12-11 från: <http://www.boverket.se/Vagledning/PBL-kunskapsbanken/Oversiktsplanering/Oversiktsplanens-nytta/>

Cambell, Scott & Fainstein, Susan S. *Readings in Planning Theory*. (3:e upplagan). Chichester, West Sussex: Wiley-Blackwell. 2012.

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena. *Metodpraktikan – Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Andra upplagan. Stockholm: Nordstedts Juridik AB. 2004.

Fainstein, Susan S. & Servon, Lisa J. *Gender and Planning- A Reader*. New Brunswick: Rutgers University Press. 2005.

Friberg, Tora & Larsson, Anita. Genusperspektiv i översiktlig planering. Rapport 148. Lund: Institutionen för Kulturgeografi och Ekonomisk Geografi, 1997.

Friberg, Tora & Larsson, Anita. Steg framåt: strategier och villkor för att förverkliga genusperspektivet i översiktlig planering. Forskningsrapport. Lund: Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi, 2002.

Frisch, Michael. Planning as a Heterosexual Project. I *Readings in Planning Theory*. Campbell, Scott & Fainstein, Susan S. (red.), 384-406 (3:e upplagan). Chichester, West Sussex: Wiley-Blackwell. 2012.

Göransson, Michelle. *Materialiserade sexualiteter : om hur normer framträder, förhandlas och ges hållbarhet*. Göteborg: Makadam förlag. 2012.

Harvey, David. *Ojämlighetens nya geografi – texter om stadens och rummets förändringar i den globala kapitalismen*. Stockholm: Bokförlaget Atlas. 2011.

Hemmings, Clare. *Why Stories Matter - The Political Grammar of Feminist Theory*. United States of America: Duke University Press. 2011.

Jensen, Ole B. Cultural Stories: Understanding Cultural urban Branding. *Planning Theory* 6 (2007): 211-236.

Kadembo, Ernesto M. Anchored in the story: The core of human understanding, branding, education, socialisation and the shaping of values. I *The Marketing Review*. 12 no. 3 (2012): 221-23 .

Larsson, Anita & Jalakas, Anne. *Jämställdhet nästa! - Samhällsplanering ur ett genusperspektiv*. Stockholm: SNS Förlag. 2008.

Letherby, Gayle. *Feminist Research in Theory and Practice*. Buckingham: Open University Press. 2003.

Lindholm, Margareta & Nilsson, Arne. *En annan stad – Kvinnligt och manligt homoliv 1950-1980*. Stockholm: Alfabeta Bokförlag AB. 2002.

Malmö stad. Översiktsplan för Malmö ÖP2012, Planstrategi – Utställningsförslag. Hämtad 2013-12-21 från: <http://www.malmo.se/Medborgare/Stadsplanering--trafik/Stadsplanering--visioner/Oversiktsplaner--strategier.html>

Malmös väg mot en hållbar framtid – hälsa, välfärd och rättvisa. Kommissionen för ett socialt hållbart Malmö. (2:a upplagan). Malmö stad. Servicepoint Holmbergs AB. 2013.

Mouffe, Chantal. *On the Political*. New York: Routledge. 2005.

Mukhtar-Landgren, Dalia. Den delade staden – Välfärd för alla i kunskapsstaden Malmö. *Fronesis* nr. 18 (2005): 120-131.

Mukhtar-Landgren, Dalia. Entreprenörstaden: Postindustriella Malmö öppnas upp och stängs ner. I *Den bästa av världar? Beträktelser över en postpolitisk samtid* Tesfahuney, M. & Dahlstedt, M. (red.), Stockholm: Tankekraft Förlag, 2008.

Notisum. Plan- och bygglag (2010:900). Hämtad 2013-12-11 från:

<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20100900.HTM>

Reinharz, Shulamit. *Feminist Methods in Social Research*. New York: Oxford University Press. 1992.